

4

Kivikauden tutkimuksia Korttesjärvellä.

Kertomukseen kuuluu 3 karttaa, 2 valokuvaa (lev. 8519-22) ja H.M.l. 9439:1-6, 9556:1-18, 9557, 9558.

Syksyllä 1931 opettaja Yrjö Pohjansola kirjoitti Jyväskylältä Muinaismuistoyhdistykselle, että hänen kotipitäjästään Korttesjärveltä oli palstatilallisen Nikolai Vistin maalta jo pitemmän ajan kuluessa löydetty kivikauden esineitä, kuten kivitalttoja ja tahkoja. Myöhemmin syksyllä Korttesjärven poliisikonstaapeli Jaakko Knuutti lähetti museoon tiedotuksen näistä Vistinmäen löydöistä ilmoittaen samalla, että myös läheisestä Tuomaalanmäestä oli tavattu kivikautisia esineitä. Esineet tilattiin museoon, mutta vain osa Vistinmäen löydöksistä (9439:1-6) lähetettiin tänne. Loppujen museoon hankkiminen ja hiokivien nojalla asuinpaikaksi pääteltävän löytöpaikan tarkastaminen annettiin allekirjoittaneen tehtäväksi kesämatkallaan 1932.

V i s t i n m ä k i .

Vistinmäki (kuv. 1, 2; kartta I) on kivikkoinen moreenikukkula Korttesjärven pitäjän ja kylän (kirkonkylän) Hietalan talon maalla, nykyään täysin kuivatusta Suomelan eli Finsiönjärvestä Purmonjokeen virtaavan Päkinojan (l. Suomelanpuron) koillispuolella, ei kaukana entisestä ^{puron}joeniskasta, n. 200 m kaakkoon ennestään tunnetusta Hietalanmäen kivikauden löytöpaikasta (ks. Ailio, Wohnplatzfunde II, s. 94 seur.; S. Palsin kertomus v:lta 1920) ja kirkolta noin $1\frac{1}{2}$ km melkein pohjoiseen. Mäellä on Nikolai Vistin mökki, ja hänen perunamaastaan, jota vuosi vuodelta on laajennettu, oli asuinrakennuksen lounais- ja etelä-

puolilta aina n. v:sta 1915 lähtien löydetty kiviesineitä: 6 kiertäen hangattua hiokiveä, yksi nelisärmäinen hiokivi, 3 pohjalaista kirvestä, 1 poikkikirves, 1 tasataltta, 1 keskente-koinen pieni kourutaltta ja pari ehkä hiottua kiveä. Osa näis-tä esineistä saatiin, kuten jo mainittiin, syks. 1931 museoon (9439:1-6), loput (9556:4-12) lunastin sinne. Löytötietojen (verif. 9439) mukaan oli samasta syvyydestä kuin esineet (40 - 50 cm) tavattu myös hiilikerros. Viimemainittu oli perunamaata kuokkies-sa jo kuitenkin kokonaan hävitetty eikä edes sen paikkaa voi-tu enää varmuudella todeta. Perunaa kasvavan pellon mullosta tarkastettiin kaksin silmäparin - maisteri Alfred Holmqvist oli nimittäin mukanani avustajana - , samoin ~~onien~~ pellon ja tien reunoja, mutta mitään muuta ei huomattu kuin pari kolme huonoa kvartsi-iskosta. Maa oli hyvin kivirikasta (vrt. kuva 1). Hu-muskerroksen alla oli ylinnä ohuelti heleän ruskeata, syvemmällä keltasta moreenimultaa. Vistinmäen eteläpää kuuluu Suomalain eli Finsjön numeroon ja on siinä karvari Marjasen asunto. Taaltäkin kerrottiin löydetyn ennen esineitä (m.m. reikäkivi). Sekä Vistin että Marjasen palstalle kaivettiin eri tahoilla myös useita koekuoppia, mutta täysin kielteisillä tuloksilla. Mäen ~~kaakkoisrin-~~teellä, löytöpellon eteläpuolella oli vanha iso tervahauta.

Päkinöjasta luodusta maasta oli läheltä main. karvarin asuntoa askettäin löydetty tasataltta (9556:13).

H i e t a l a n m ä k i .

Hietalanmäki on Vistinmäen luoteispuoleinen naapurimäki, Pä-kinojan samalla puolen kuin sekin. Mäellä on Hietalan talo (Kortesjärven kylän vanha Myllymäen numeroa) ja talon Päkin-oojaa kohden etelään ja lounaaseen viettävistä kotipelloista, ta-losta etelään, kaakkoon ja lounaaseen päin, on aikojen kulues-sa löydetty runsaasti kiviesineitä, joita m.m. jo jahtivouti Törni-vainajan kerrottiin kuljetelleen Vaasaan. Talteensaatuja löydöksiä joukossa on kolme kiertäen hangattua hiokiveäkin.

Ailio mainitsee jo Hietalan kivikauden asuinpaikkojen luettelossaan (Wohnplatzrunde II, s. 94 seur., n:o 93) ja Pälsi kävi v. 1920 paikkaa tutkimassa löytäen pelloilta yhden edellämainituista hioinkivistä sekä kvartsi-iskoksia ja ostaen lisäksi pari paikalta löydettyä kiviesinettä (7747:1-4). Mutta koekaivaukset antoivat, aivan kuten minunkin yritykseni Vistinmäellä, negatiivisen tuloksen; "Kaivellessani koekuoppia eri paikkoihin talon pelloille ja tontille en havainnut missään kivikautista kulttuurimaata". Pälsi arveleekin paikalla asutun kivikaudella vain lyhytaikaisesti pyyntimatkoilla käytäessä, sillä Finsiönjärnessä kuuluu ennen olleen runsaasti haukia. Paitsi Ailion mainitsemia ja Pälsin tuomia löydöksiä on sekä Kansallismuseossa että Pohjanmaan historiallisessa museossa Vaasassa useampia Hietalan ympäristöstä löydettyjä kiviesineitä (ks. kivikauden topografista lappuluetteloa). Hietalan kotipellot ovat vanhastaan viljeltyjä, maanlaadultaan hietaperäisiä. Finsiön järvikuiva on talosta runsaasti $\frac{1}{2}$ km kaakkoon päin. Minä sain talteen talon pelloista löydetyn neljännen kiertäen hangatun hioinkiven (9558) sekä yhden poikkikirveen, yhden tasataltan ja kvartsikaapimen (9556:14-16), jonka viimeainitun matkatoverini maisteri Holmqvist löysi pellon mulloksesta (löytökohdat merk. kartalle I). Koekäypistomme ja peltomulloksen tarkastelumme eivät antaneet sen kummempia tuloksia kuin Pälsinkään.

T u o m a a l a n m ä k i

on Vistinmäestä puolisen km itään, Finsiön järvikuivan koillispuolella. Täällä olevan Förstin eli Välitalon maalta oli Juho Försti kuokkiessaan uutta peltoa Holma-nimiselle paikalle, talosta n. 600 m itäkaakkoon, löytänyt tuuramaisen kirveen, reikäkiven ja kiertäen hangatun hioinkiven, jotka lunastin museoon (9556:1-3). Löytöpaikat ovat Tuomaalan mäkiharjanteen itäpäässä, hiekkamaalla (kai moreenia), eteläisellä rinteellä, lähellä rinteiden alareunaa. Kirves ja reikäkivi olivat löytyneet aivan läheltä

toisiaan, hioinkivi oli ilmaantunut niitä alempaa rinteeltä, ei kaukaa niityn reunasta. Löytökohdille ja niiden ympäristöön kaivettiin useampia koekuoppia ilman mitään tulosta. Kulttuurikerrosta ei voitu todeta. *Kartta II.*

Ä n t t i k a n g a s .

Suojeluskunnan aluepäällikkö Vihtori Nuottimäki antoi minulle Kansallismuseoon lahjana tuotavaksi pohjalaisen kirveen (9557), joka oli löydetty maantieltä Änttikankaan hiekkakuopasta tuodusta hiekasta. Kun kirveen terä oli iskeskelty, ilmeisesti uusintateroitusta varten, ja kun Änttikankaan sanottiin olevan hienoa hiekkamaata, oli syytä olettaa asuinpaikkaa, jonka vuoksi kävin kangasta tarkastamassa. Kangas on vierinkiviharjua, ja se valti-on maantieltä varten luovutettu, pari kolme sataa m pitkä hiekkakuoppa, josta main. kiviesine oli peräisin, sijaitsee Saarijärvelle ~~veivän~~ tien varressa, Evijärven valtamaantiestä n. 2 km Saarijärvelle päin. Kuopan reunat tarkastettiin kauttaaltaan. Jokin mahdollisesti isketty kvartsipala löydettiin kuopan länsireunan eteläpäästä. Saman reunan keskivaiheilla pantiin merkille pari vähäistä nokipesää (mahd. vanhojen metsänpalojen jälkiä). Lähellä kuopan pohjoispäätä oli samassa länsireunassa hiekkakuopan leikkauksessa ilmeisen kivistä ladotun lieden jäännöksiä. Kivet olivat palaneita ja niiden ohella oli hiiltä. Mutta mitään muita kulttuurijätteitä ei tästäkään keskitty, kaivelemisesta huolimatta.

Mainitun valtion hiekkakuopan eteläpuolella oli vanha, osaksi maatonut hiekkakuoppa, jonka reunat myös tarkastettiin, mutta niinkään kielteisillä tuloksilla.

Harjulta saattaa kuitenkin vastaisuudessa odottaa kivikauden asuinpaikkoja. Merkinä tästä saattaa pitää Saarijärven rannalta, luultavasti saman harjun reunasta, löydettyä kivirenkaan kappaletta (3909:9). Ja samalla mainittakoon, että esim. Jäkärän nummella on kivikautisen asuinpaikkavyöhykkeen yläpuolelta tavattu tulisijoja, joiden ympäriltä saa turhaan etsiä muita kult-

tuurimerkkejä, samoin myös hiekkakuopissa Teuvan Pettumäen ja Komsinkankaan välimailla olevilla kankailla.

Veneenmuotoisia vasarakirveitä

on Korttesjärveiltä aikaisemmin tallessa kaksi katkelmaa, toinen Purmonjoen varrelta toinen ilman löytötietoja (Kansallismuseo 1103 ja Ailio, Wohnplatzfunde II, s. 95, n:o 95; Pohjanmaan hist. museo Vaasa, n:o 253). Maisteri Holmqvistin onnistui matkallamme saada lisäksi 2 katkelmaa, molemmat Purmonjoen varrelta, edellä selostetuista löytöpaikoista alaspäin (9556:17-18).³ Lisäksi saimme tietoomme kolmannenkin, ehyen veneenmuotoisen kirveen, joka oli löydetty Purmon pitäjän puolelta, mutta aivan läheltä Korttesjärven rajaa, ja joka sittemmin virkateitse saatiin museoon (9565). Purmonjoen varsi näyttää näin tulevan vasarakirvesalueen pohjoiseksi periferiaksi. Yksikään näistä vasarakirveslöydöistä ei ole enää löytösuhteistaan päättäen hautalöytö, jollaisia Korttesjärven eteläisestä naapuripitäjästä, Kauhavalta näyttää sitävastoin olevan useampia (vrt. SM 1931-32, s. 1 seur., etenkin s. 14). Edelleen saattaa panna merkille, että veneenmuotoisten vasarakirveiden vyöhyke Purmonjoen varrella alkaa edellä selostetuista hiekinvirikkaista löytöpaikoista alaspäin.

Korkeusmääräykset,

ainakin summittaiset, Korttesjärven löytöpaikoille toivoin saavani askettain perattujen Purmonjoen ja Päkinojan profiileista. Mutta Purmonjoen profiili oli parhaallaan lainassa Vaasan läänin maanviljelyspiiri-insinöörillä, ja Suomelanpuron l. Finsjöbäckenin profiilia ei myöskään löytynyt Maataloushallituksen viljelysteknillisen osaston arkistosta, missä sen piti olla. Arvion mukaan ovat alankoseudut Hietalan-, Vistin- ja Tuomaalanmäen kohdilla jonkun verran yli 50 m merenpintaa ylempänä. Kun asuinpaikkojen alaraja, kulttuurikerroksen puuttuessa, ei ollut tarkemmin määrättävissä, en pitänyt yksityiskohtaisia vaakituksia näillä paikoin tarpeellisina.

³ N:o:n 9556:18 löytöpaikan korkeus yli merenp. on maisteri Alfred Holmqvistin v. 1934 suorittaman vaakituksen mukaan 48,17 m (ks. vert. 9556:18).

Yleistä.

Hietalan, Vistin- ja Tuomaalanmäen löydöt edustavat omaa asuinpaikkatyyppiään, jolle isojen hioinkivien lukuisuus, ehyet ja osaksi keskentekoiset kiviaseet, harvakseltaan tavattavat kvartsi-iskokset ja kulttuurikerroksen puute ovat ominaisia. Aikaisemmin ~~W~~olen tarkastanut tällaisen asuinpaikan, suunnilleen samanlaisin lainoin tuloksin kuin Korttesjärvellä, Kurikan Palomäellä (kertomus v:lta 1925 Kurikan salkussa). Muistettakoon myös Kirkkonummen Niitjoen aukean keramiikattomat asuinpaikat useampine hioinkivilöytöineen. Hioinkivien runsaus ja suhteellisen pitkää käyttöä edellyttävä hiontakehien kuluneisuus viittaa siihen, että paikoilla on hiottu ahkerasti kiviaseita. Esim. Vistinmäen keskentekoinen kourutaltta (9439:5) on lisäksi suoranainen todistus kiviaseiden valmistuksesta. Ehkäpä tällaiset löydöt merkitsevät paikkoja, joista esim. moreenista on saatu sopivia kiviaseaineksia ja joissa kiviaseita on, mahdollisesti pyyntihommien ohella, jo ainakin alustavasti seipitetty ja hioskeltu.

Kiertäen hangattuja isoja hioinkiviä on tavattu myös rikaslöytöisiltä ja kulttuurikerrokseltaan väkeviltä kivikauden asuinpaikoilta (esim. Vihanti Pitkäsaari; Ailio, Wohnplatzfunde II, s. 236; Teuva Pettumäki, allekirjoittaneen kertomus v:lta 1919 Teuvan salkussa), ei kuitenkaan niin lukuisasti kuin esim. Vistin- ja Hietalanmäeltä tai Kurikan Palomäeltä.

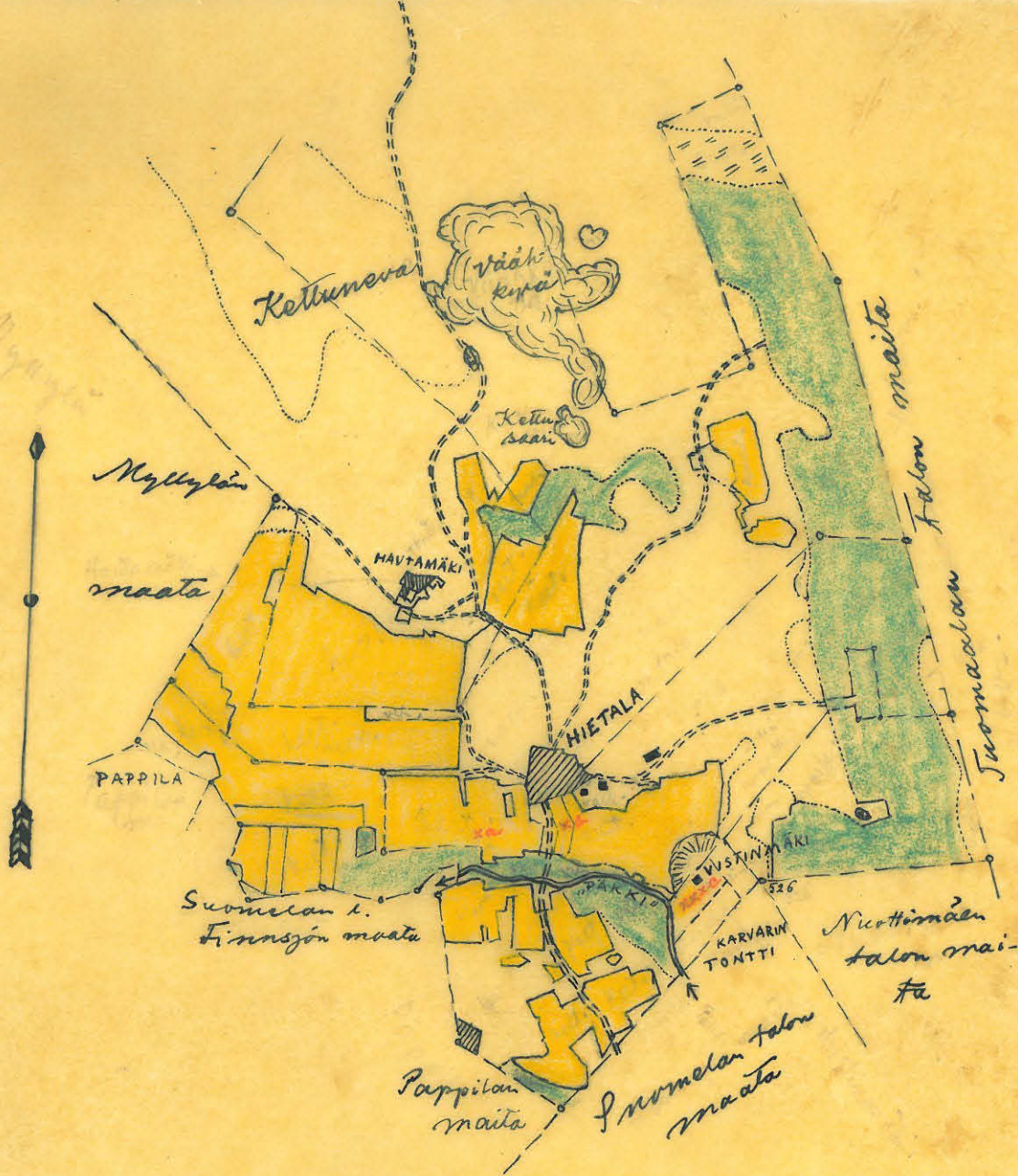
Korttesjärven hioinkiviasuinpaikkojen aikamääräyksen kannalta on huomattava, että ne esiintyvät, kuten nähtiin, heti veneenmuotoisten vasarakirveiden löytövyöhykkeen yläpuolella. Tämä osoittaa, että ne ovat vasarakirveskautta juuri lähinnä edeltäneeltä ajalta eli siis kampakeramisen ajan lopulta, ellei jo osittain vasarakirvesajalta. Muusta kiviesineistöstä selviää kuitenkin, että ne kuuluvat kampakeramiseen kulttuuripiiriin. Eräistä Etelä-Pohjanmaan asuinpaikkalöydöistä (Teuva - Korttesviita, Ilmajoki - Koskenkorva) saattaa tehdä sen huomion, että löytörunsaus on kampakeramisen ajan nuorimmilla asuinpaikoilla aikaisempiin verraten suuresti vähentynyt, etenkin siksi, että keramiikka puuttuu niiltä kokonaan (SM 1925,

s. 41). Kuvastaako tämä seikka alkavaa asutusmuodon muutosta, joka pian johtaa sellaiseen löytököyhään asuinpaikkatyyppiin, kuin puheena olevat kortesjärveläiset, ei ole vielä tähänastisen löytöaineiston nojalla ratkaistavissa.

Lopuksi mainittakoon kiitollisuudella, että Kortesjärven osuuskauppa antoi lahjaksi Kortesjärveltä Kansallismuseoon lähettämieni isokokoisten löydöksiä pakkaustarpeet ja myös kuljetti ne ilmaiseksi Voltin asemalle.

Tutkimukset Kortesjärvellä suoritettiin syyskuun 3-5 p:nä 1932.

Arne Årjäs

0 100 200 300 400 500 600 700 800 Metr.

KARTTA I.

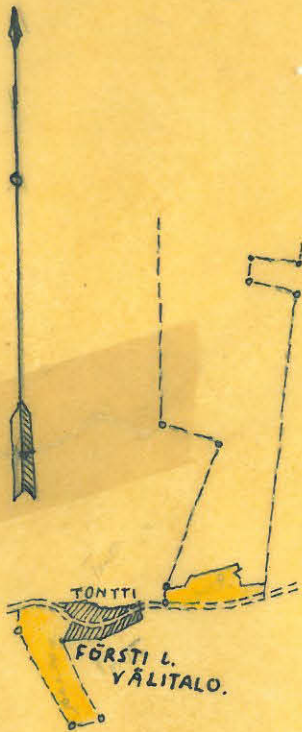
Jäljennösote Hietalan talojen
kartasta, Korttejärven pitäjän
Korttejärven kylässä N° 123
(Myllylään numeroa)
jälj. Aamelspää 4/9/1932.

- a = N:o:jen 9556:14-15 löytöp.
- b = N:o:n 9558 "
- c = N:o:jen 9439 (nn.) ja 9556:4-12 löytöp.

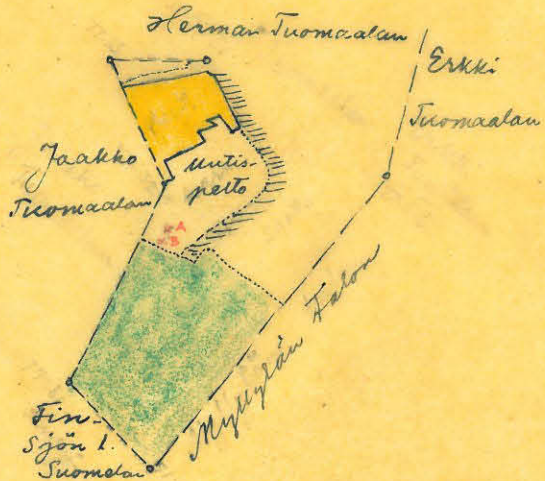
KARTTA II.

Jäljennösote Tuomaalan
perintötilan Väliatalon
tiluksista Korttejärven
pitäjän Korttejärven
kylästä.

Jälg. S. Syrjäpää
4.9.1932

"Holman" palsta

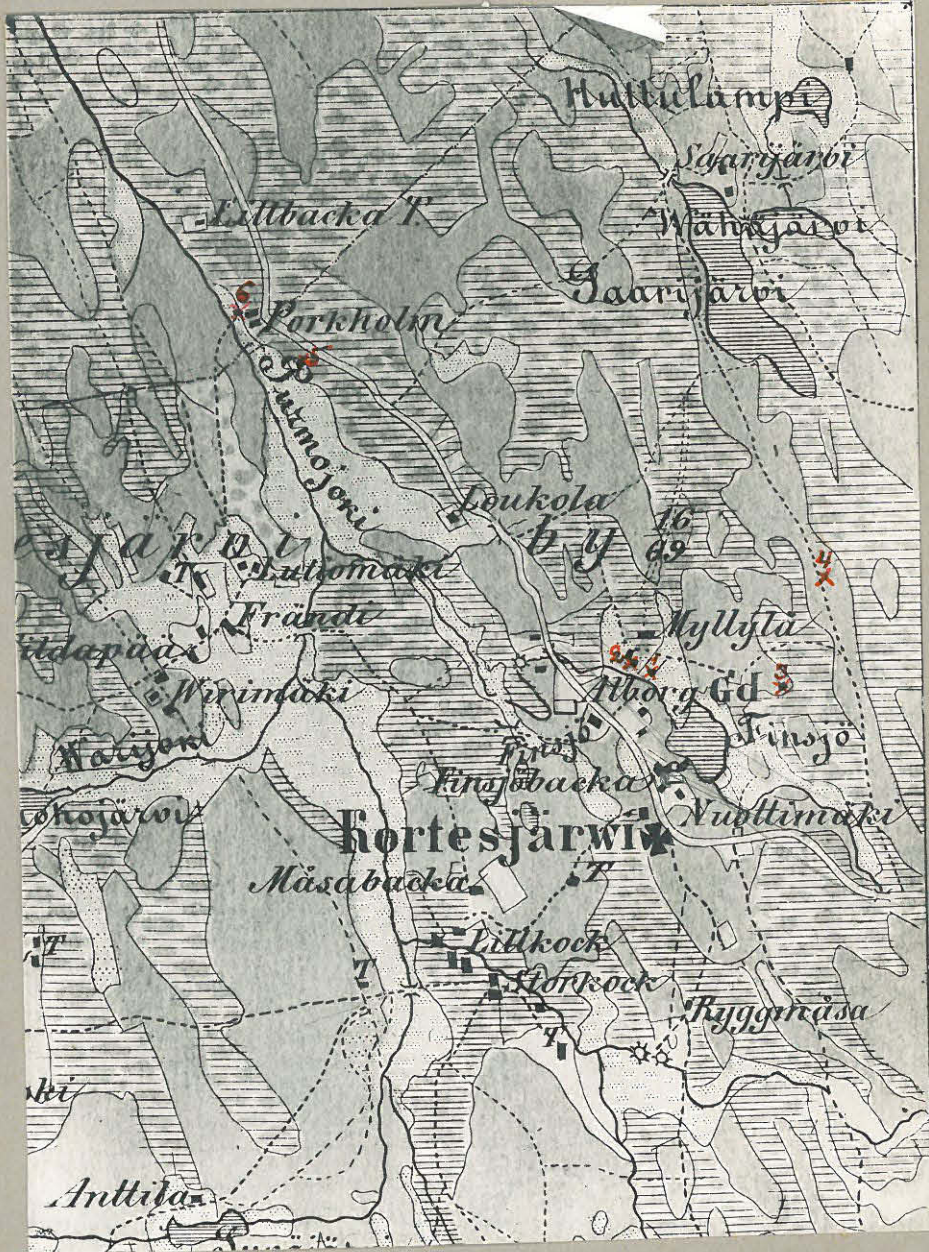

0 50 100 200 300 400 500 Metr.

1: 8.000

A = N:o:jan 9556: 1-2 löyfyysaikka
B = N:o:n 9556: 3 "

Kartta III.

- x1. Vistinmäki
- x2. Hiitalanmäki.
- x3. Tuomaalanmäen Halsman petto.
- x4. Anttikankaan kiekkeluorpe
- x5. Mattilan venekiveen (9556:18) löyfoypaidka.
- x6. Purmon Parkholmin venekiveen (9565) löyfoypaidka.

Kortesjärvi, Vistinmäki ja Hietala.

lev. 8519-20.

Kuva 1. Vistinmäki ja Hietala etelästä ja kaakosta päin.
Etualalla Nikolai Vistin näkki ja siitä vasemmalle päin perunamaa, josta on tavattu 6 kivikaartista hioinkiveä ja kivoiseita. Vasemmalla kappale Suomelan puroa eli "Päkkää" ja taustalla Hietalan talo puroa kohti viettävins löytörinteeseen.

Valok. Arne Äyräpää 4.9.1932.

Kortesjärvi, Västinnmäki ja Hiotala.

lev. 8521-22.

Kuva 2. Västinnmäen kivikauden löytöpaikka (↓-↓) luoteesta, Hiotalan majataloon (jonka rakennuksia näkyy vasemmalla) johtavasta tieltä. Etualalla Hiotalan kotipeltaja, joista on löydetty hiokinivä y. m. kivikautista.

Valok. Arne Äyräpää 3. 9. 1932.